Blådegn huset

AV HANS ROTMO

MUSIKKSPILL FOR HELE FAMILIEN

MUSIKK: RASMUS ROHDE • REGI: ARNULF HAGA

MEDVIRKENDE JANNE KOKKIN • HÅKON RAMSTAD • ANDREAS GJERMSTAD • IVAR NERGAARD • GUNNAR BJØRSMO • ESPEN BØRØ
CHRISTIAN WILHELMSEN • SIGVE ELIASSEN • JAN MARTIN JOHNSEN • JOHAN MJØNES • JAN ERIK DOMAAS • BØRGE BRUTEIG
HILDE SAND • RASMUS ROHDE • TONE SNILDAL

Byens barndom - barndommens by?

Norge er litt av et foregangsland når det gjelder offentlig ansvar for omsorgen for barn Vi har verdens eldste barnevernslov ("vergerådsloven"), det første barneombudet, vi var først ute med et eget departement for barn og familie. Og på en måte gikk Trondheim i spissen. Her ble landets første barnehjem - fra først av kalt "Børnehuset" - opprettet i 1635, vi fikk det første barneasylet, og var også først ute med dets etterfølger daghjemmet eller barnehagen.

Når vi prøver å finne ut hvordan barn ble behandlet gjennom historien frem til vår egen tid, får vi vite at det i byens tidligste år ble laget leketøy for barn. Slike er nemlig funnet ved utgravninger i bygrunnen. Og vi oppdager vi at det allerede for mange hundre år siden ble gitt lover og bestemmelser som gjaldt det som den gangen ble kalt barn. Og hvem var barn? Merkelig nok - helt fra 1200-tallet og nesten frem til i dag, ble barndommen ansett å vare til omtrent 14-årsalderen. Biskop John Raude - han som bygde Hospitalet - bestemte i sin "Kristenrett" for Nidaros at fastereglene skulle gjelde for alle over 14 år. Og den enda eldre byloven for Trondheim slår fast: "Kvar ein mann som er yngre enn femten vintrar, er umyndig". Og det gjaldt andre - mildere - straffer for en person under 15 år enn for voksne. Det dreier seg også om lovfestede rettigheter for barn, om eiendomsrett og om amnesti.
"Du forstår ikke mye av et voksent menneske, hvis du ikke vet noe om barnet" sier forfatteren John Irving på Norgesbesøk. Slik er det med verden og med byen også, du skjønner ikke mye av forholdene i dag, hvis du ikke kjenner fortiden. Og for å vite hvor veien går videre, må vi av og til snu oss tilbake og se hvor vi har vært.

For å forstå hvordan barn har det, er det altså viktig å huske sin egen barndom. I vårt samfunn er dette ikke alltid så enkelt. For hos oss har barndommen nærmest vært betraktet som en mangelsykdom det gjelder å vokse fra. Vi er så opptatt av å legge barndommen bak oss som noe mindreverdig, at erindringen om det å være barn lett blir borte. Slik kan vi ved å "legge barndommen bak oss" også komme til å "snu ryggen til barnet". Men slik er det ofte i alt vårt forhold til fortid . Vi vender også ryggen til vår historie som kultur og samfunn, ved å betrakte vår egen tid som det "høyeste", ypperste stadium i en utviklingsgang, der fortiden - likesom barndommen - fremstilles som "lykkelig overstått".

Jo lengre tilbake i tiden vi går, desto mindre vet vi om barns situasjon. Og om de fattigste og uheldigste barna vet vi aller minst. Men det finnes i hvert fall ett unntak: Blådegnenes merkverdige brev til kongen i 1704. Disse guttene som hadde fått innpass i Latinskolen, kalt "blådegnene", forteller oss om livet i denne anstalten, om mangel og savn, om sult og kulde. Men først og fremst forteller brevet om troløse voksnes svindel og forbrytelse mot barn, kanskje den mest utbredte forbrytelse i verden.

Selv om "blådegnene" var privilegerte som fikk gå i den høyt ansette latinskolen, ble de etter hvert utsatt for en slik vanrøkt og så elendig stell når det gjaldt mat og klær og andre behov at vi synes det måtte gå på livet løs. Og det verste var at det var nettopp de som skulle sørge for guttenes daglige behov som underslo de pengene guttene hadde tigget sammen, ja forstanderen tok til og med tomta som tilhørte blådegnene til egen bruk. For 300 år siden fantes det ikke noe barnevern eller noe barneombud, ikke noen krisetelefon for barn. Og det hjalp ikke å klage til husmora eller til høreren, som måtte bøye seg under den korrupte forstanderen, hvis de var noe bedre selv. Guttene fant ut at de ville klage til noen de trodde helt sikkert kunne hjelpe dem, den mektigste nest etter Gud. Og det var visst ingen andre enn kongen sjøl. For om sommeren før hadde kongen vært på besøk i byen, og de hadde hørt at han hadde sluppet fri nesten alle fangene på Munkholmen, og han var blitt kalt for "barmhjertig majestet". Og så var jo kongen dessuten blitt "eneveldig", da måtte han kunne bestemme over Blådegnhuset også.

Helt fra oldtiden har oppfatningen vært at barn ikke kan snakke sant, for bare voksne kan oppfatte virkeligheten riktig. Resultatet av denne misforståelsen har vært at barns forståelse og innsikt ikke har kommet dem til gode, ikke er tatt ordentlig i bruk

Men for 300 år siden lyktes det en flokk sultne, frosne og mishandlede gutter å bli hørt. Det var enda mye vanskeligere enn i vår tid. Men de var heldige, for de hadde en forsvarer som trodde på dem og som kunne vitne om hvor elendig de hadde det i "Blådegnhuset". Det var biskopen, Peder Krog. Og derfor ble skurken som underslo pengene deres og stjal maten deres, omsider avslørt sammen med andre som skodde seg på de små og svakes bekostning.

Bedringen i omsorgen for barn og i deres levekår følger ikke direkte av en bedring i samfunnets økonomiske forhold. De siste tiårs enorme vekst i materiell velstand går for eksempel heller parallelt med en tilsvarende nedtrapping av den offentlige barneomsorg. Vi finner til og med at slike omsorgstiltak i denne byen især settes i verk når nøden er størst, som f.eks. «Blådegnhuset"» som ble til under hungersnød og pest. Og da byens gatebarn for første gang ble brakt i hus var det ikke fordi det var for dyrt å ha dem rekende omkring som tiggere og tyver. Det var heller ikke først og fremst av hensyn til økonomisk lønnsomhet at det kom forbud mot å slå barn. Eller de senere innsatsene for å fremme barns lekemuligheter i skole og barnehage. Vi kan ikke unngå å bli slått av at tiltak for barn ofte er et direkte uttrykk for innlevende forståelse. Det som særlig bør vekke vår nysgjerrighet er hvordan det kan ha seg at denne energikilden er særlig virksom i «dårlige» tider, ikke når det rår overflod og rikdom.

I 1992 åpnet barnevernsinstitusjonen Catharinasenteret i en restaurert villa ved Rosendal. Tiltaket kom bl.a. som en følge av en kartlegging av gatebarn i Trondheim, unger som streifet omkring i «ørkesløs lediggang, slik som «Børnehuset» i 1635 var et resultat av barns «betleri og ørkesløshet». Institusjonen er på den måten en etterkommer av Børnehuset i 1635, og skal yte hjelp til barn fra såkalte «problemhjem». Ferske tall fra barnevernsvakten viser økende behov for omplassering. Men samtidig med det økende behov, foretas en nedskjæring også i denne institusjonens budsjett. I fylkets reviderte barnevernsplan foreslås senteret nedlagt.

Er Trondheim fremdeles en foregangsby på barnevernets område?

Per Olav Tiller

Blådegnsangen

Skillingen i bøssen klinger
Takk for ditt eiegode sinnelag
Guds velsignelse imøte springer
Det skjer et under
i dødens stunder
fordi du ga midt i din arbeidsdag

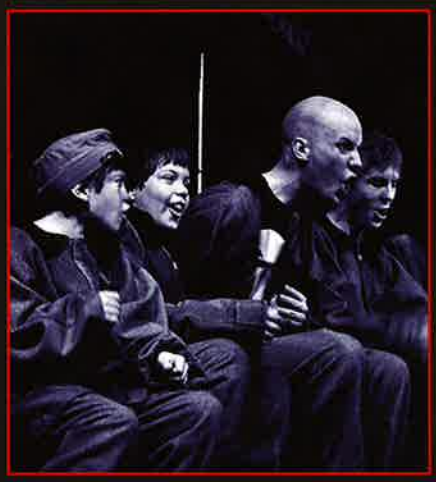

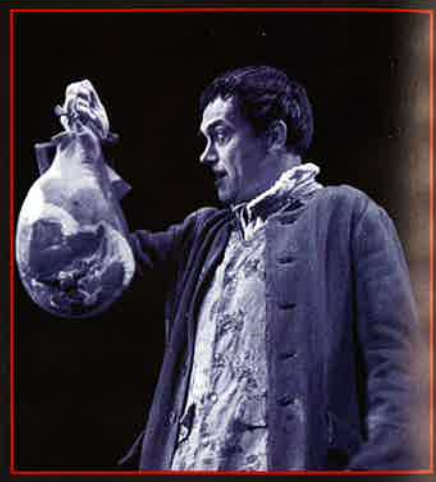

MUSIKKSPILL FOR HELE FAMILIEN
AV HANS ROTMO

Blådegn huset

MUSIKK: RASMUS ROHDE
REGI: ARNULF HAGA

GAMLE SCENE

Peder Krogh **ANDREAS GJERMSTAD**. Simon Hof **HÅKON RAMSTAD**. Birgit Dahl **JANNE KOKKIN**.
Henrik Tausen **GUNNAR BJØRSMO**. Griffenfeldt **IVAR NERGAARD**. Erik **JAN MARTIN JOHNSEN**. Anders **JOHAN MJØNES**.
Siver **ESPEN BØRØ**. Olai **JAN ERIK DOMAAS/CHRISTIAN WILHELMSEN**. Paal **SIGVE ELIASSEN/BØRGE BRUTEIG**.
Musikalsk leder/gitar: **RASMUS ROHDE**. Fiolin **TONE SNILDAL**. Klarinett **HILDE SAND**

Produsent: Hege Rohde • Scenografi: Arnulf Haga og Hege Rohde • Kampinstruksjon: Åsmund Brede Eike
Koreograf: Calvin Stiggers • Lys: Harald Fosseide • Rekvisitter: Turid Bjørnsen • Inspisient: Randi Andersen
Foto fra prøvene: Rune Aasvestad • Programutforming: Kai Biermann

Samarbeidsprosjekt mellom SUSASI og TRØNDELAG TEATER
basert på en idè av Per Olav Tiller ved Norsk Senter for barneforskning

Støttet av Trondheim Kommune og Fond for Utøvende Kunstnere
Takk til alle som har hjulpet oss!

SUSASI
AKT TRØNDERSK TEATER

TRØNDELAG TEATER

Premiere Trøndelag Teaters gamle scene 19. november 1998